

SOCIAL CHANGE AND HISTORICAL ACTIVITY

Abstract: Social change is understood as the transformations that take place in the course of time in the organization, in the structure of society, in the patterns of thinking, culture and social behavior. The paper examines the perceptions of a number of social thinkers about social change, as well as certain historical events related to it, including Bulgaria. The main types of social change - evolution and revolution - are analyzed.

Author information:

Zhivko Zhechev
Assoc. prof. PhD
At Konstantin Preslavsky – University of Shumen
✉ zivkoz@abv.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:
social change, evolution, revolution

Дефиниране на понятието „социална промяна“

Промяната и измененията са присъщи на живия и неживия свят. Те произтичат всяка минута. Човек се ражда, старее и умира. По същия начин се раждат, достигат зрялост или се разпадат обществата.

В социологията под *социална промяна се разбират преобразуванията, протичащи с течението на времето в организацията, в структурата на обществото, в образците на мислене, културата и социалното поведение*. Като фактори за социалната промяна могат да се посочат различни и многообразни обстоятелства например, динамиката и числеността на структурата на населението, нивото на напрежение в борбата за ресурси, открития и изобретения, акултурацията (усвояване на елементи от други култури). А *движещи сили* на социалната промяна могат да бъдат преобразувания в икономическата, политическата и социалната сфера, но с различна скорост и сила или фундаментално влияние [9].

Българският социолог РУМЕН ДИМИТРОВ [2] дефинира социалната промяна като изменение на състоянието на социологическата система на обществото или на нейни елементи и страни в хода на функционирането и развитието. Според него *параметрите на социалната промяна са* [3, с.356-357]: „1.обхват – показващ от малък или голям формат са измененията, в центъра или периферията на системата са те; 2.сфери на проява – икономическа, технологична, организационна, политическа, ценностна и др; 3.предметно съдържание – историческо, еволюционно, революционно, конфликтно-ролево, функционално и др; 4.времетраене – краткосрочна или дългосрочна, внезапна или постепенна; 5.скорост – степен на интензивност, забавяне или ускоряване; 6.начин на проява – протича скрито или открито, по установен ред или хаотично, по план или без план, управляема или неуправляема е тя; 7.степен на насилственост – доколко си извършва чрез натиск или съпротива; 8.посока (ценност) на развитието – прогресивно, регресивно или неутрално; 9.място на промяната – едномерна, многомерна, отделна (автономна) или разпространена (хетерономно); 10.причини (фактори) - вътрешни (ендогенни) и външни (екзогенни), единични или комплексни, взаимозаменими (еквивалентни)

или не; 11. *перспективи на развитието* – тенденция към по-добро съхраняване (традиране) или по-нататъшно обновяване (иновиране); 12. *носители на измененията* – съдържа количествени (кумулятивни) преходи или качествени (адаптивни) преходи, разчленени във времето етапи и др.; 13. *носители на измененията* – различни социални групи или общности като движещи сили.“

В светлината на изложеното може да се заключи, че *социалната промяна в България след 1989 г. има следните характеристики*: 1. *обхват* – има голям формат, тъй като обхваща изцяло българското общество; 2. *сфери на проява* – обхваща всички сфери на обществото, разпростира се изцяло върху неговата социологическа система; 3. *предметно съдържание* – промяната е историческа и се извършва по еволюционен път; 4. *скорост* – извършва се с определена степен на забавяне; 5. *начин на проява* – проявава се открито, но хаотично, със съмнителен план, който се променя непрекъснато от управляващите и поради тази причина е неуправляема; 6. *степен на насилственост* – не се извършва на фона на съпротива, ако се има предвид, че народът не е предприел никакви мерки за корекции; 7. *посока (ценност) на развитието* – като цяло движението е прогресивно, тъй като системата се демократизира, но в нея се забелязват сфери, които имат регресивен характер; 8. *място на промяната* – тя е многомерна, хетерономна; 9. *причини (фактори)* – налице са както вътрешни (ендогенни), така и външни (екзогенни), те са комплексни; 10. *перспективи на развитието* – налице е тенденция към по-нататъшно обновяване (иновиране); 11. *носители на измененията* – съдържа преди всичко качествени (адаптивни) преходи, с ясно разчленени във времето етапи; 12. *носители на измененията* – различни социални групи, общности и цялото общество като движещи сили.

Социологически теории за социалната промяна

Темата за социалната промяна е една от централните в социологията на XIX и XX в. Това се обяснява с естествения интерес на социологията към проблемите на социалното развитие и социалният прогрес.

Социологическите теории за социалната промяна се разделят главно на: теория за социалната еволюция и теория за социалната революция.

Еволюция

Социалната промяна като еволюция се дефинира, в контекста на еволюционизма, от социолога НИКОЛАЙ ГЕНОВ като [1, с.111-114] „теоретична и методологична ориентация към изследване на процесите на социална промяна и развитие като праволинейни, непрекъснати и постепенни.“

Теориите за *социалната еволюция* определят социалната промяна като *мирен преход от един стадий в развитието на обществото към по-сложен*. Тези теории са представени в теориите на АНРИ СЕН-СИМОН, ОГЮСТ КОНТ, ХЪРБЪРТ СПЕНСЪР, ЕМИЛ ДЮРКЕМ и др.[4].

За предшественик на тези теории се приема АНРИ СЕН-СИМОН. Той смята, че обществото неотклонно се придвижва към по-високи нива на развитие. А ОГЮСТ КОНТ свързва процесите на развитие на обществото с човешките знания и култура. Според него всички общества преминават през три стадия: примитивен, промеждутъчен и научен, които съответстват на формите на човешкото знание – теологическо, метафизическо и научно. Еволюцията на обществата за него представляват ръст на функционалната специализация на структурите и подобряване на адаптацията на отделни части към обществото, като цялостен организъм.

Видният представител на еволюционизма ХЪРБЪРТ СПЕНСЪР представя еволюцията като възходящо движение, преход от простото към сложното, но което няма линейна и еднопосочна природа.

Всяка еволюция се състои от два взаимосвързани процеса: диференциация на структури и тяхната интеграция на по-високо ниво. В резултат обществата се разпределят на различаващи се и разклонени групи.

Съвременният структурен функционализъм, продължавайки спенсъровата традиция, отхвърляйки непрекъснатостта и еднолинейността на еволюцията, я допълва с идеи за голяма функционална приспособеност, възникваща в хода на диференциацията на структурите. Социалната промяна се разбира като резултат от адаптацията на системите към своето обкръжение.

Посочените еволюционистки концепции преди всичко обясняват произходът на социалната промяна с ендеогенни (вътрешни причини). Процесите, протичащи в обществото се обясняват по аналогия с биологичните организми.

Другият подход – екзогенния (външен), се представя от теорията за дифузията, инфилтрация на културни модели от едно общество в друго. В центъра на анализа тук са поместени каналите и механизмите на проникване на външните влияния. Към тях се отнасят завоеванията, търговията, миграцията, колонизацията, подражанието и др. Всяка от културите неизбежно изпитва върху себе си влиянието на другите култури, в това число и културата на завоюваните народи. Този процес на взаимно влияние на културите са нарича *акултурация*. Например, в САЩ и Канада важна роля в цялата им история са играли емигранти от най-различни страни от света. Може определено да се каже, че в последните години влияние върху англоезичната култура оказва испаноезичната и афроамериканската субкултури [4].

Еволюционната социална промяна освен по фундаментален начин, посочен по-напред, може да протече в подвидови реформи, модернизация, трансформация и кризи:

1. *Реформи в социалните системи* – Те представляват преобразуване, изменение или преустройство на някаква страна от обществения живот или на цялата социална система. Реформите в отличие от революцията предполагат постепенни изменения на различни институти, сфери на жизнена дейност или системите в цялостност. Те се провеждат с помощта на нови законодателни актове и са отправени към усъвършенстване на съществуващите системи без да протичат качествени изменения. Под реформи обикновено се разбира бавни еволюционни изменения, без масови насилия, бърза смяна на политическия елит, бързи радикални изменения в социалната структура и ценностната ориентация. Пример в това отношение е Указ № 56/9 януари 1989 г. [7], който по време на тоталитарната държава, в рамките на пълната държавност и плановост в икономиката допуска развитие на частен бизнес, немислим по това време за социалистическата държава. Според някои изследователи на този процес, само за шест месеца след публикуването му в България заработват 1500 частни фирми. Така икономическата сфера се реформира, но социализмът в същото време си остава непокътнат.

2. *Социална модернизация* – Това са прогресивни социални изменения, в резултат на които социалната система или някоя от нейните подсистеми, подобряват параметрите на своето функциониране. Процесът на превръщане на традиционното общество в индустриално е прието да се нарича модернизация. Социалната модернизация има две разновидности: 1. органическа – развитие на собствена основа и 2. неорганическа – отговаря на външни предизвикателства с цел преодоляване на изоставане и се инициира обикновено от „върха“. Тук като пример може да се посочи т.нар. *демократичен социализъм* в Китай. Под това наименование там се модернизират политическата система с курс от „твърдия социализъм“, предполагащ държавно регулиране и държавна плановост, към пазарна икономика, без да се засяга върховенството на Китайската комунистическа партия в обществото. Тя заявява, че в страната е създадена социалистическа пазарна икономика, доминирана от публичния сектор. Компартията твърди, че не е изоставила марксизма, а е развила много от концепциите на марксистката теория според новата икономическа система. Освен това тя твърди, че социализмът е съвместим с тези икономически

политики. Според ЛИН СЯОГУАН [6] в резултат на тази модернизация в политическата и икономическата сфера от 1978 до 2008 г. средният годишен растеж на китайската икономика достига 9.7%, а през 2008 г. произведеният в страната продукт се равнява на 3006.7 млрд. юана и е 4-то място в света.

По-подробно темата за социалната модернизация е разработена по-нататък в статията.

3. *Социална трансформация* – Представлява преобразувания произтичащи в обществото в резултат на определени социални изменения, както целенасочени така и хаотични. Този процес предполага да са налице следните изменения: изменение на политическата и държавната система, създаване на парламентарна република, обща демократизация на обществените отношения; обновяване на икономическите отношения в обществото, чрез отказ от планова икономика и ориентиране към пазарна икономика и др. Например, трансформацията на българското общество, след 1989 г. върви основно по тези главни линии. Освен това в обществото са провъзгласени стандартите на либерално-демократичните свободи. Социална трансформация протича и в другите бивши социалистически страни – Албания, Румъния, Сърбия, Словения, Чехия, Словакия, Унгария и Полша. В целия бивш социалистически блок, включително и България протича процес на трансформация от тоталитарно към демократично общество, от командно-планова икономика към пазарна икономика.

Еволюционизмът постулира, че обществото се развива по линейна и възходяща линия. Това движение е постоянно и необратимо. Но тази теория нееднократно се отхвърля от нейните критици. Те формулират следните аргументи: много исторически събития имат ограничен и случаен характер; ръстът от многообразие на човешката популация – племена, култури, цивилизации, не дава основание да се говори за единен еволюционен процес; нарастващата конфликтногенност на социалните системи не съответства на еволюционните възгледи и изменения; протеклите в историята на човечеството случаи на отстъпления от дадени позиции, провалите и гибелта на много държави, етноси и цивилизации не дават основания да се говори за единен еволюционен сценарий.

Еволюционисткият постулат за неизбежната последователност в развитието се поставя под съмнение от исторически факти, които показват, че в хода на развитие едни стадии могат да бъдат пропуснати, а протичането на други да става ускорено. Например, повечето европейски страни в хода на своето развитие не са преминавали през такъв стадий като робството. Освен това не-западните общества не могат да се оценяват по единна скала в своето развитие и зрелост. Те качествено се различават от западните.

Класическият еволюционизъм, всъщност, изключва човешкият фактор в социалната промяна, внушавайки на хората неизбежността на възходящото развитие.

През 50-те г. на ХХ в. еволюционизмът отново се оказва в центъра на вниманието на социолозите. Такива учени като ГЕРХАРД ЛЕНСКИ, ТОЛКЪТ ПЪРСЪНЗ и др. дистанцирайки се от класическия еволюционизъм, предлагат теоретически подходи към еволюционизма, който е приет да се обозначава като *неоеволюционизъм*. Ако класическия еволюционизъм изхожда от това, че всички общества преминават през един и същи път на развитие от низши форми към висши, то *представителите на неоеволюционизма стигат до извода, че всяка култура, всяко общество наред с общите тенденции имат своя логика на еволюционно развитие*. Основното внимание се насочва не към последователността на необходимите стадии, а към причинния механизъм на промяната.

На практика неоеволюционизма проповядва еднолинейност в развитието на обществото – възприема биологичните аналогии, но се обогатява от някои изследвания на социалната антропология, тези на БРОНИСЛАВ МАЛИНОВСКИ, МАРГАРЕТ МИЙД, РАЛФ ТЪРНЪР.

Те се концентрират върху външните причини за социалната промяна като проблематизират преди всичко еволюционисткия постулат за еднолинейността и приемствеността в развитието на

обществото. В рамките на неоеволюционизма се създават теории за многолинейната еволюция, където се формулират Закона за еволюционния потенциал, който показва обратно пропорционалното отношение между „специфична” и обща (генерална) еволюция. Към неоеволюционизма се числи и концепцията за т.нар. „културно изоставане” на УИЛЯМ ОГБЪРН, според която се разделят биологичната от културната революция. Промените в материалната (кумулятивната) култура се извършват, според тази теория с по-бърз темп от измененията в идеалната (адаптивната) култура и затова втората изостава в приспособяването си към първата [2].

Еволюционните процеси протичат не равномерно по възходяща права линия, а скокообразно и имат скокообразен характер. На всяка нова степен на обществено развитие водеща може да стане една от линиите, играеща второстепенна роля в предходните стадии.

В светлината на еволюционизма се разглежда и т.нар. *Теория на цикличните изменения* [10]. Цикличността на различните природни, биологически и социални явления е била известна още в древността. Например, древногръцките философи ПЛАТОН и АРИСТОТЕЛ разработват учението за цикличността на политическите режими и властта. През Средновековието арабския учен ИБН-ХАЛДУН е сравнявал циклите на цивилизацията с жизнените цикли на живите организми: растеж - зрелост – старост. През Просвещението ДЖАМБАТИСТА ВИКО разработва теорията за цикличното развитие на историята. Той е смятал, че типичния исторически цикъл протича през три стадия: анархия и дивачество; ред и цивилизация; упадък на цивилизацията и връщане към ново варварство.

В своята книга „Залезът на Европа“ ОСВАЛД ШПЕНГЛЕР също развива идеите се за цикличния характер на историческите изменения. Той смята, че всяка култура преживява циклите на детство, юношество, зрелост и старост. След като реализира всичките си възможности и изпълнявайки своето предназначение, културата умира. Прогнозата на О. Шпенглер за бъдещето на западната култура е мрачно. Той постулира, че западната култура е преминала през стадия си на разцвет - зрелост и е влязла в стадия на разложението – старост.

Теорията за жизнените цикли намира своето развитие и в трудовете на АРНОЛД ТОЙНБИ, който смята, че световната история се развива през етапите на възникване, развитие и упадък. Цивилизациите възникват и се развиват като отговор на предизвикателството на окръжаващата природна и социална среда, например – неблагоприятни природни условия, нападение на чуждестранни сили, преследвания на предходната цивилизация.

Анализът на посочените отправни точки дава възможност да се направят някои общи изводи за теориите за цикличната промяна: 1.всяка социална система в своето развитие преживява няколко последователни стадия: зараждане, развитие (зрелост), упадък, разрушаване; 2.никога една цивилизация не е по-добра или съвършена; 3.социалните изменения не са само резултат на естествения процес на развитие на социалните системи, но и резултат от активната преобразуваща дейност на човека.

Революция

Вторият вид социални изменения са революционните. Представители на теорията за революционните изменения са КАРЛ МАРКС, ФРИДРИХ ЕНГЕЛС, ЕМИЛ БЕРНЩАЙН, ВЛАДИМИР ИЛИЧ ЛЕНИН и др. [11], [12]

Революцията представлява бързи, фундаментални, социално-икономически и политически изменения, осъществяващи се по насилствен път. Тя по същество е преврат, който идва от низините на обществото. Помита управляващия елит, доказващ своята неспособност да управлява и създава нова политическа и социална структура на обществото, нови политически, икономически и социални отношения. В резултат на това протичат базови

преобразования в социално-класовата структура на обществото, в ценностите и поведението на хората.

В този контекст българския социолог СВЕТЛА КОЛЕВА пише, че [3, с.384] „обикновено социалната революция се възприема в смисъла на дълбока и коренна промяна на даден политически режим, на замяната му друг, съответстващ на интересите на исторически нови, социално-класови сили.“

Революцията въвлеча в активна политическа дейност големи маси от народа. Активността, ентузиазма, оптимизма, надеждата за светлото бъдеще мобилизира хората за подвизи, безвъзмезден труд и социално творчество. В периоди на революции масовата активност достига своя апогей, а социалните изменения – невиджани темпове и дълбочини. Не случайно КАРЛ МАРКС нарича революциите *локомотиви на историята*. Те, според него, са качествен скок на обществото, разрешаване на коренни противоречия и създаване на нови производителни сили. Според марксистката логика, социалистически революции следва да се случат в най-силно развитите страни, защото те най-много са съзрели за това.

Решаващи за развитието на човешкото общество са две революции: Великата френска революция (1789- 1799) и Октомврийската революция в Русия от 1917 г.

Великата френска революция (1789-1799) се характеризира с премахването на абсолютната монархия, установяването на републиканско управление, отмяна на феодалните, аристократически и църковни привилегии, прокламира равенство, гражданство и неотменими, естествени права. По този начин тя стимулира либералните движения на Европейския континент и отваря път за демократично развитие в света.

Октомврийската революция в Русия от 1917 г. обуславя създаването на първата в света социалистическа държава и като продължение след Втората световна война (1939-1945) се създават редица социалистически държави на Европейския континент, включително и България. Едва през 1989 г. тези държави започват да се развиват демократично.

Последователят на К. Маркс ЕМИЛ БЕРНЩАЙН, в края на XIX в., опирайки се на статистически данни за развитието на капитализма, се усъмнява в неизбежността на революциите в близко време и предполага, че преходът към социализма може да бъде относително мирен и да заеме също така относително дълъг исторически период.

ВЛАДИМИР ИЛИЧ ЛЕНИН модернизира теорията за социалистическата революция, настоявайки на това, че те тя трябва да протече в най-слабото звено на капиталистическата система и да послужи за залп на световна революция. Това става с Октомврийската революция в Русия от 1917 г. [5]

Историята на XX в. показва, че и Е. Бернщайн и В. Ленин се оказват по своему прави. Социалистически революции в икономически развитите страни не се случват. Те се случват в проблемни региони на Азия и Латинска Америка. АЛЕН ТУРЕН смята, че основната причина за липса на революции в развитите страни е институционализацията на основния конфликт – конфликта между труда и капитала. В тях действат законодателни регулатори за взаимодействие между работодателите и наемните работници, а държавата се явява в качеството на социален арбитър. Освен това, пролетариатът на ранно капиталистическите общества, които е изучавал К. Маркс е бил абсолютно безправен и той е нямал нищо за губене, освен веригите си. Днес положението се е изменило: във водещите индустриални държави действат и строго се съблюдават демократични процедури в политическата сфера, а голяма част от пролетариата съставлява средната класа, която има какво да губи – стабилното си положение.

Съвременните последователи на марксизма подчертават също така и ролята на мощния идеологически апарат на капиталистическите държави, действащ за възпиране от възможни революции.

Във връзка със социалните революции е интересна единствената „Социология на революцията“ (1935) създадена от руско-американския социолог ПИТИРИМ СОРОКИН. По негово мнение революцията е болезнен процес, превръщащ се в тотална социална дезорганизация. Но даже и при болезнените процеси се наблюдава някаква логика, т.е. революцията не е случайно събитие. П. Сорокин посочва три нейни *основни условия*: 1.увеличаване на потиснати основни инстинкти – основни потребности на населението и невъзможност те да бъдат удовлетворени; 2. репресиите, пред които са изправени недоволните; 3.силите на реда не притежават средства за потушаване на революционните, разрушителните действия.

Според П. Сорокин революциите имат три фази: 1.кратковременна фаза – на радост и очакване; 2.деструктивна – изкореняване на старите порядки, заедно с тях и техните носители; 3.съзидателна – в нея се фундаментират най-устойчивите революционни ценности и институти. Общият извод, който той прави е: вредата, нанесена на обществото от революцията винаги се оказва по-голяма от верооятната полза [8].

Други разбирания за социалната промяна

В опитите да се обясни социалната промяна на обществото могат да се идентифицират и други схващания [2]:

1. *Замяна на понятията „статика” и динамика” с понятията „стабилност” и промяна”*. Смяната не е само терминологична, а и съдържателна. Редица теории, предимно на средно и микрониво обясняват социалната промяна предимно с вътрешни за системата причини. Такива са концепциите за цикличното развитие независимо от това дали става дума за периодична смяна на културни модели – ПИТИРИМ СОРОКИН, за комбиниращи или агрегиращи елити – ВИЛФРЕДО ПАРЕТО или за тенденциите на „харизматично обновяване” и „традиционализиращо” или „рационализиращо овсекидняване” – МАКС ВЕБЕР и др.

2. *Теориите за конфликта в основата на социалната промяна* – основни представители ЛУИС КОУЗЪР, РАЛФ ДАРЕНДОРФ, РЕЙМОН АРОН. Те поставят в основата на социалното движение, на социалната промяна конфликтите между господстващи и подчинени като основна причина за социалната промяна приемат неравномерното разпределение на властта. Тази теория се прилага и на наднационално ниво.

3. *Социалната промяна като детерминирана от кризисни събития* – тази концепция представя социалната промяна като резултат от външни влияния. Основна теория в това направление е теорията за „кризисните събития” на РОБЪРТ НИСБЕТ. Според нея епидемии, глад, природни катастрофи, или просто външни, необясними за логиката на засегнатата система, но катализиращи събития са в основата на социалната промяна.

4. *Структурно-функционалистка концепция за „равновесие” и „съхраняване на границите” между система и обкръжение* – на РОБЪРТ БРАУН и ТОЛКЪТ ПАРСЪНЗ. Според тази концепция социалната промяна е вътрешно реструктуриране и диференциране на системата, повишаване на нейния приспособителен потенциал, в отговор на измененото влияние на средата. Без причини идващи отвън системата показва тенденции към равновесие и самостабилизиране, т.е. към минимизиране на отклоненията.

В **заключение** следва да се отбележи следното:

Съвременното българско общество преминава през социална промяна, която продължава вече няколко десетилетия. През този период се осъществяват мащабни социални, икономически, политически, културни и технологични промени. Наблюдават се разнообразни техни аспекти, които се отнасят както до публичната, така и до индивидуалната сфера. Една от ключовите констатации е силната зависимост на социалната промяна от икономическото развитие, която се

оказва съществена при изграждането на идентичността на всеки отделен човек, група или общност и за функционирането на обществените институции.

References:

1. **Genov, N.**, Evolyutsionizam, V: Entsiklopedichen rechnik po sotsiologia, izd. na BAN, pod obshtoto nauchno rakovodstvo i redaktsshya na chl. kor. prof. d-r Stoyan Mihaylov, Sofia, 1996
2. **Dimitrov, R.**, Sotsialna promyana, V: Entsiklopedichen rechnik po sotsiologia, izd. na BAN, pod obshto nauchno rakovodstvo i redaktsia na chl. kor. prof. d-r Stoyan Mihaylov, Sofia 1996
3. **Koleva, S.**, Sotsialna revolyutsia, V: Entsiklopedichen rechnik po sotsiologia, izd. na BAN, pod obshtoto nauchno rakovodstvo i redaktsia na chl. kor. prof. d-r Stoyan Mihaylov, Sofia, 1996
4. **Korotaev, A. V.**, Sotsialynaya evolyutsia, Moskva, Vostochnaya literatura, 2003
5. **Lopuhov, A.M.**, sost. Slovary terminov i ponyatij po obshtestvoznaniyu, 7-e izd. pereb. i dop. Moskva, 2013, s. 219-220
6. **Syaoguan, L.**, Uspehite na Kitay prez 30-te godini na reformi i modernizatsia, <http://mychinesenow.com/kitaiski-reformi.html>
7. Ukaz № 56 ot 9 yanuari 1989 g., publikuvan vav v-k „Rabotnicheski delo“ na 11.01. 1989 g.
8. **Shults, V.**, Sotsialnyye izmenenia i obshtestvo, Moskva, 2003
9. **Harper, C.**, Exploring Social Change, New Jersey: Engelwood Cliffs, 1993
10. **Mohanty, M., Srivastava, K.**, Social Change, Council for Social Development and University of Delhi, India, 2010
11. **Sztompka, P.**, The Sociology of Social Change, 1st Wiley-Blackwell, 1993
12. **Vago, S.**, Social Change, 4th ed. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 1999